

Ομιλία για το Πολυτεχνείο

6^ο Γυμνάσιο Βόλου, 17/11/2022

Σήμερα είναι η επέτειος από την εξέγερση των φοιτητών στο Πολυτεχνείο τον Νοέμβριο του 1973. Έχουν περάσει 49 χρόνια, σχεδόν μισός αιώνας. Το ερώτημα είναι γιατί αξίζει να θυμόμαστε την εξέγερση του Πολυτεχνείου, έχει κάποιο νόημα ή σημασία για εμάς, για εσάς τόσα χρόνια μετά; Για να απαντήσουμε στο ερώτημα θα πρέπει να κατανοήσουμε τρία ζητήματα, με τα οποία θα ασχοληθώ, στη συνέχεια της ομιλίας μου. Το πρώτο είναι γιατί εξεγέρθηκαν οι φοιτητές. Το δεύτερο είναι εάν τα αιτήματα των φοιτητών τότε έχουν κάτι να μας πουν για το σήμερα. Το τρίτο είναι εάν έχουν νόημα να γίνονται εορτασμοί και εκδηλώσεις για το Πολυτεχνείο.

Για να καταλάβουμε την εξέγερση του Πολυτεχνείου θα πρέπει να γυρίσουμε μερικά χρόνια πίσω. Για να καταλάβουμε τι συνέβη τον Νοέμβριο του 1973 θα πρέπει να καταλάβουμε τι άλλαξε στη χώρα τον Απρίλιο του 1967. Στις 21 Απριλίου 1967 μια ομάδα συνταγματάρχων κατέλαβε την εξουσία και κατέλυσε τη δημοκρατία. Αυτή η ομάδα των αξιωματικών έδρασε αυθαίρετα, δεν είχε δηλαδή εντολή από κανέναν: ούτε από την κυβέρνηση, ούτε από τον βασιλιά, ούτε από την στρατιωτική ηγεσία. Οι ίδιοι οι πραξικοπηματίες επικαλέστηκαν ως λόγο ότι η Ελλάδα κινδύνευε από τα πολιτικά κόμματα και από τη δημοκρατία, και γι' αυτό το λόγο στράφηκαν ενάντια στη δημοκρατία, στην πραγματικότητα την κατέργησαν. Μια σειρά από άρθρα του Συντάγματος που κατοχύρωναν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες μας ως πολίτες έπαψαν να ισχύουν. Κυριάρχησε η λογική της απαγόρευσης. Τα πολιτικά κόμματα απαγορεύθηκαν, οι συγκεντρώσεις και οι πορείες απαγορεύθηκαν, οι εφημερίδες απαγορεύτηκε να δημοσιεύουν άρθρα που δεν άρεσαν στο καθεστώς, οι αστυνομικοί μπορούσαν να συλλαμβάνουν όποιον ήθελαν, όποτε ήθελαν, ακόμα και να μπαίνουν στα σπίτια για να συλλαμβάνουν, τραγούδια και κινηματογραφικές ταινίες που δεν άρεσαν στο καθεστώς είτε απαγορεύονταν είτε λογοκρίνονταν.

Το νέο καθεστώς ήταν μια στρατιωτική δικτατορία, στο οποίο κυριαρχούσε η βία, ο φόβος και η αυθαιρεσία. Η δικτατορία ήταν το αντίθετο της δημοκρατίας:

δεν υπήρχαν ελευθερίες και δικαιώματα, ενώ κάθε στιγμή ένας πολίτης που θεωρείτο «επικίνδυνος» για τους στρατιωτικούς μπορούσε να απολυθεί από τη δουλειά του, να συλληφθεί, να βασανιστεί, να φυλακιστεί. Δεν ήταν καθόλου εύκολο να είσαι νέος-νέα εκείνη την εποχή. Οι νέοι και οι νέες δεν μπορούσαν να ζήσουν όπως ήθελαν. Τα κορίτσια στο σχολείο έπρεπε να φορούν ποδιές και όχι τα ρούχα που τους άρεσαν, οι γυμνασιάρχες παρακολουθούσαν την ζωή των παιδιών έξω από το σχολείο (πού πήγαιναν, τι ρούχα φορούσαν, τι συνήθειες είχαν) και οι αποβολές δίνονταν για κάθε παραμικρό παράπτωμα. Στο σχολείο τα μαθήματα δεν γίνονταν στη δημοτική γλώσσα, όπως σήμερα, αλλά στην καθαρεύουσα, μια «τεχνητή» γλώσσα την οποία δεν μιλούσαν και δεν μπορούσαν εύκολα να μάθουν. Εάν ήταν καλοί μαθητές και μαθήτριες και ήθελαν να σπουδάσουν στο πανεπιστήμιο, αυτό δεν εξαρτιόταν από τους βαθμούς. Στο πανεπιστήμιο μπορούσαν να σπουδάσουν οι νέοι-ες που οι γονείς τους δεν είχαν πολιτική δράση στο χώρο της Αριστεράς. Για να σας δώσω ένα παράδειγμα. Οι μαθητές όταν τελείωναν το σχολείο και πριν δώσουν εξετάσεις για να μπουν στο πανεπιστήμιο κατέθεταν μια αίτηση, την οποία εξέταζε μια επιτροπή. Στο Βόλο μια τέτοια επιτροπή συνεδρίασε στις 27 Σεπτεμβρίου 1967 και έκρινε ότι πολλοί υποψήφιοι δεν θα έπρεπε να δώσουν εξετάσεις: η Αλεξάνδρα... λόγω «κοινωνικών φρονημάτων», η Αγλαία... «διότι επηρεάζεται υπό του κομμουνιστού πατρός της», ο Γεώργιος ... «διότι εξεδηλώθη αντεθνικώς», η Βασιλεία ... «διότι επηρεάζεται υπό των κομμουνιστών γονέων της» και πολλοί άλλοι.

Σε ένα τέτοιο ασφυκτικό κλίμα καταπίεσης υπήρξαν αντιδράσεις ενάντια στη δικτατορία, τη «χούντα». Από τις πρώτες ημέρες μετά το πραξικόπημα φτιάχνονται ομάδες από νέους και νέες που θέλουν να αγωνιστούν ενάντια στην καταπίεση, με στόχο «να πέσει η χούντα». Τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, την Ιταλία, τη Γαλλία, τη Δ. Γερμανία, την Ολλανδία, το αίτημα όσων δραστηριοποιούνται είναι κοινό: να φύγουν οι στρατιωτικοί από την εξουσία, να έλθει ξανά η δημοκρατία και η ελευθερία στη χώρα μας. Ο αγώνας αυτός για ελευθερία και δημοκρατία είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος. Στα χρόνια της επταετίας εκατοντάδες άνθρωποι θα συλληφθούν για τη δράση τους, θα βασανιστούν απάνθρωπα και μετά θα φυλακιστούν για πολλά χρόνια. Παρά το φόβο και τη βία, οι άνθρωποι δεν θα υποχωρήσουν αλλά αντίθετα με τα χρόνια θα

αυξηθούν. Οι λίγοι άνθρωποι που αντιστάθηκαν στα πρώτα χρόνια της δικτατορίας, μετά το 1972 θα γίνουν πολύ περισσότεροι. Ειδικά στα πανεπιστήμια, νέοι και νέες θα αρχίσουν να συζητούν, να οργανώνονται μεταξύ τους, να ζητούν να υπάρξει δημοκρατία στα πανεπιστήμια και να μπορούν ελεύθερα να κάνουν εκλογές και να επιλέγουν τους εκπροσώπους τους.

Οι διαμαρτυρίες των φοιτητών ενάντια στη δικτατορία θα γίνουν πιο έντονες το 1973 και θα κορυφωθούν τον Νοέμβριο της ίδιας χρονιάς, όταν θα καταλάβουν το Πολυτεχνείο στην Αθήνα (αλλά και άλλες σχολές σε Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ιωάννινα) και στην πραγματικότητα θα μετατρέψουν το χώρο του Πολυτεχνείου σε επίκεντρο διαμαρτυρίας όλου του λαού ενάντια στη χούντα. Εκτός από τους φοιτητές, θα πάνε στο Πολυτεχνείο μαθητές, εργαζόμενοι, απλοί πολίτες για να εκφράσουν την αντίθεσή τους, για να διεκδικήσουν μαζί με τους φοιτητές ελευθερία και δημοκρατία. Ήταν μέρες αγώνα, ευθύνης, ανάτασης για τους φοιτητές, διότι είχαν αναλάβει να σηκώσουν το βάρος να εκφράσουν την αντίθεση όλης της ελληνικής κοινωνίας στη χούντα. Πώς ένοιωθαν, τι σκέφτονταν άραγε εκείνες τις μέρες οι φοιτητές και οι φοιτήτριες που ήταν μέσα στο Πολυτεχνείο; Μια από τις πρωταγωνίστριες εκείνων των ημερών, ηγετικό πρόσωπο της εξέγερσης ήταν η Ιωάννα Καρυστιάνη, φοιτήτρια Νομικής τότε και κατόπιν σπουδαία συγγραφέας. Η ίδια θυμάται: «Δεν θέλαμε να σκοτωθούμε-παιδιά ήμασταν- αλλά μερικές φορές νιώθεις ότι δεν γίνεται διαφορετικά. Ίσως επειδή η δικτατορία είχε αποδειχτεί τόσο αηδιαστική, τόσο προσβλητική στην ανθρώπινη ύπαρξη, τόσο ανενδοίαστη, τόσο επικίνδυνη, νιώθαμε ότι δεν μπορούσε να γίνει διαφορετικά. Οπότε δεν γινόταν να μην πάμε στο Πολυτεχνείο. Έχω την εντύπωση ότι ήταν αδύνατον να μην πάμε στο Πολυτεχνείο. Εμένα δεν μου πέρασε από το μυαλό να καθίσω στ' αυγά μου» Και για τα συναισθήματα εκείνων των ημερών λέει. «Και φόβος. Και πίστη. Και θάρρος. Και αναστολές. Και καχυποψία. Και οραματισμός. Και ευθύνες. Είναι πολύ πλούσια τα συναισθήματα και πολλές φορές αντικρουόμενα. Αλλά κατέληγαν σε ένα δια ταύτα: ότι εμείς δεν έχουμε δικαίωμα να φύγουμε από 'κει μέσα.»

Και τελικά έφυγαν με τη βία. Οι στρατιωτικοί φοβήθηκαν ότι οι άοπλοι φοιτητές απειλούσαν την εξουσία τους, και η χούντα στις 17 Νοεμβρίου 1973 θα δείξει το πιο βίαιο και αποκρουστικό πρόσωπό του και θα πνίξει στο αίμα

την εξέγερση, σκοτώνοντας, ξυλοκοπώντας, συλλαμβάνοντας όσους είχαν αντισταθεί.

Ο κόσμος δεν ξέχασε το Πολυτεχνείο και τη σημασία του αγώνα των νέων ενάντια στη δικτατορία και αμέσως μετά την πτώση του καθεστώτος, ήδη από το 1974, άρχισε να οργανώνει εκδηλώσεις στο χώρο του Πολυτεχνείου και διαδηλώσεις για να τιμήσει όσους και όσες αγωνίστηκαν. Τα 49 χρόνια που έχουν περάσει από τις μέρες του 1973 είναι πολλά. Στα χρόνια που μεσολάβησαν οι άνθρωποι άλλαξαν, η ελληνική κοινωνία άλλαξε, κάτι το οποίο είναι λογικό και αναμενόμενο. Άλλαξε ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι βλέπουν, θυμούνται, μιλούν για το Πολυτεχνείο. Δυστυχώς, όλο και περισσότεροι άνθρωποι όχι μόνο δεν θυμούνται στο Πολυτεχνείο αλλά συνειδητά διαδίδουν ψέματα για να μειώσουν τη σημασία του αγώνα των νέων το 1973. Το πιο διαδεδομένο ψέμα που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο αφορά τα ίδια τα γεγονότα, και πιο συγκεκριμένα τους νεκρούς του Πολυτεχνείου. Κυκλοφορεί και αναπαράγεται, μερικές φορές και από επίσημα χείλη, η άποψη ότι δεν υπήρχαν νεκροί στο Πολυτεχνείο και ότι οι νεκροί είναι ένας μύθος που φτιάχτηκε στη συνέχεια. Κι όμως, η ιστορική, επιστημονική έρευνα έχει αποδείξει εδώ και χρόνια ότι 24 άνθρωποι σκοτώθηκαν τις ημέρες της εξέγερσης από σφαίρες στρατιωτών ή από άγριο ξυλοδαρμό από αστυνομικούς. Το γεγονός ότι 24 άνθρωποι σκοτώθηκαν στους δρόμους της Αθήνας εκείνες τις ημέρες δείχνει πόσο μεγάλη και βάρβαρη ήταν η επίθεση της χούντας εναντίον όσων διαμαρτύρονταν. Και κάτι άλλο, ποτέ άλλοτε στην ιστορία της μεταπολεμικής Ελλάδας δεν έχουν σκοτωθεί τόσο άοπλοι πολίτες σε επιχείρηση της αστυνομίας και του στρατού.

Θα ρωτούσε κανείς, καλά γιατί διαδίδονται αυτά τα ψέματα; Γιατί κάποιιοι θέλουν να μειώσουν τη σημασία της εξέγερσης του Πολυτεχνείου; Ή, για να το πω με άλλα λόγια, γιατί «ενοχλεί» κάποιους τόσο πολύ το Πολυτεχνείο; Η εξέγερση του Πολυτεχνείου σηματοδοτεί τον αγώνα για δημοκρατία και ελευθερία. Ίσως, σήμερα, μετά από σχεδόν μισό αιώνα που έχουμε δημοκρατία και ελευθερία στη χώρα μας, ο αγώνας των φοιτητών να φαίνεται ξεπερασμένος. Ωστόσο, θα πρέπει να θυμόμαστε δυο πράγματα. Η ελευθερία και η δημοκρατία που έχουμε σήμερα δεν μας χαρίστηκαν. Οι ίδιοι οι πολίτες, οι νέοι αγωνίστηκαν για να μπορούμε σήμερα να λέμε ελεύθερα τη γνώμη μας,

να υποστηρίζουμε όποιο κόμμα μας αρέσει, να μπορούμε να ζούμε όπως θέλουμε χωρίς να φοβόμαστε ότι κάποιος αστυνομικός θα μας συλλάβει, ότι μπορούμε να ταξιδεύουμε, να σπουδάζουμε, να ονειρευόμαστε το μέλλον μας όπως εμείς θέλουμε και όχι όπως κάποια εξουσία μας ορίζει. Επίσης, η ελευθερία και η δημοκρατία δεν είναι κάτι που κάποιος μπορεί να κατακτήσει μόνος ή μόνη του. Χρειάζεται ομαδική δουλειά, συλλογική προσπάθεια, πρέπει να είναι κοινό όραμα και στόχος πολλών ανθρώπων που συνεργάζονται για να τον πετύχουν.

Η επέτειος του Πολυτεχνείου έχει και σήμερα σημασία. Έχει σημασία γιατί θέλουμε να τιμήσουμε τη μνήμη κάποιων χιλιάδων, ανώνυμων ανθρώπων που αγωνίστηκαν για να μπορούμε εμείς σήμερα να ζούμε ελεύθεροι σε μια δημοκρατική κοινωνία. Εάν αυτοί οι χιλιάδες άνθρωποι δεν είχαν κατέβει στο δρόμο, δεν είχαν φωνάξει, δεν είχαν αντισταθεί, κάποιοι με τίμημα την ίδια τους τη ζωή, τα πράγματα στη χώρα μας θα είχαν εξελιχθεί διαφορετικά. Έχει σημασία γιατί ήταν μια στιγμή που οι άνθρωποι έβαλαν στην άκρη τα ατομικά τους ενδιαφέροντα, ασχολίες, φιλοδοξίες και αποφάσισαν να αγωνιστούν για κάτι που ήταν συλλογικό, κοινό.

Επιστρέφοντας στην Ι. Καρυστιάνη: «Όταν είσαι ενώπιος ενωπίω με τη στυγνή, αποτρόπαιη δικτατορία, τότε προκύπτει ενότητα. Η ανάγκη να είναι ο ένας με τον άλλον. Το σημείο που αποδεικνύεται ότι όχι μόνο είναι πολυτέλεια αλλά και αισχρό να μπουν μπροστά οι διαφορές. Οι μέρες του Πολυτεχνείου ήταν οι μόνες ημέρες στη ζωή μου που ένιωσα πως είμαι καλός άνθρωπος (...) Βίωσα το συναίσθημα της αλληλεγγύης, της αυταπάρνησης και άλλων λέξεων που έχουν αποσυρθεί από τη σημερινή ζωή». Ας κρατήσουμε τη σημασία, την αξία της συλλογικότητας: να επιδιώκουμε μαζί με άλλους και άλλες να κάνουμε τη ζωή μας και την κοινωνία μας καλύτερη, πιο ελεύθερη, πιο δημοκρατική, πιο δίκαιη. Έχει νόημα, ειδικά σήμερα, να διεκδικούμε καλύτερη ζωή, καλύτερη εκπαίδευση, περισσότερη δημοκρατία. Αυτό είναι κατά τη γνώμη μου το μήνυμα των φοιτητών του Πολυτεχνείου για εμάς σήμερα, 49 χρόνια μετά.